

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG

HOÀNG ĐÌNH THẮNG

**NGHIÊN CỨU ỨNG DỤNG CÔNG NGHỆ MẠNG
NƠI TẾ BÀO VÀO GIẢI PHƯƠNG TRÌNH
BLACK-SCHOLES**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC MÁY TÍNH

Thái Nguyên- 2015

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG**

HOÀNG ĐÌNH THẮNG

**NGHIÊN CỨU ỨNG DỤNG CÔNG NGHỆ MẠNG NƠON
TẾ BÀO VÀO GIẢI PHƯƠNG TRÌNH BLACK-SCHOLES**

Chuyên ngành: Khoa học máy tính

Mã số: 60 48 01 01

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC MÁY TÍNH

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: TS. VŨ ĐỨC THÁI

Thái Nguyên- 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, dưới sự hướng dẫn của TS. Vũ Đức Thái. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là trung thực, bảo đảm tính khách quan, luận văn này cho đến nay chưa được bảo vệ tại bất kỳ hội đồng nào và chưa hề được công bố trên bất kỳ phương tiện nào khác. Các tài liệu tham khảo có nguồn gốc xuất xứ rõ ràng.

Tác giả xin chịu trách nhiệm về những lời cam đoan trên.

Thái nguyên, ngày 30. tháng 06 năm 2015

Tác giả luận văn

Hoàng Đình Thắng

LỜI CẢM ƠN

Em xin chân thành cảm ơn thầy giáo TS. Vũ Đức Thái đã trực tiếp giao cho em đề tài, tận tình hướng dẫn và tạo mọi điều kiện cho em hoàn thành luận văn.

Em xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo, các cán bộ nhân viên phòng Đào tạo, Lãnh đạo Trường Đại học Công nghệ Thông tin và Truyền thông đã giúp đỡ tạo điều kiện cho em hoàn thành bản luận văn này.

Tôi cũng xin chân thành cảm ơn sự quan tâm giúp đỡ của gia đình, bạn bè và tập thể lớp Cao học K12G đã cổ vũ động viên tôi hoàn thành tốt luận văn của mình.

Thái nguyên, ngày 30. tháng 06 năm 2015

Học viên: Hoàng Đình Thắng

MỤC LỤC

Trang

CHƯƠNG 1 CÔNG NGHỆ MẠNG NƠN TẾ BÀO VÀ PHƯƠNG	
TRÌNH ĐẠO HÀM RIÊNG	2
1.1. Giới thiệu công nghệ mạng nơron tế bào.....	2
1.1.1. Công nghệ mạng nơron tế bào	2
1.1.2. Các khái niệm cơ bản về công nghệ mạng nơron tế bào	5
1.1.2.1 Kiến trúc CNN chuẩn.....	5
1.1.2.2. Kiến trúc chuẩn của CNN	6
1.1.2.3 Các phương trình cơ bản của mạng nơron tế bào	10
1.1.3. Kiến trúc của máy tính mạng nơron CNN – UM.....	16
1.1.4. Các kết quả đạt được về công nghệ mạng nơron tế bào hiện nay.....	19
1.2. Giới thiệu về phương trình đạo hàm riêng	21
1.2.1. Các khái niệm cơ bản về phương trình đạo hàm riêng	21
1.2.2. Phân loại các phương trình đạo hàm riêng tuyến tính cấp hai với hai biến độc lập	22
1.2.3. Phương pháp sai phân	24
1.2.3.1. Đặt bài toán.	24
1.2.3.2. Lưới sai phân.....	24
1.2.3.3. Xấp xỉ các đạo hàm.	25
1.2.3.4. Bài toán sai phân.	25
CHƯƠNG 2 PHƯƠNG PHÁP GIẢI PHƯƠNG TRÌNH BLACK-	
SCHOLES BẰNG CÔNG NGHỆ MẠNG NƠN TẾ BÀO	29
2.1. Khái quát về phương trình đạo hàm riêng.	29
2.2. Mối quan hệ động học giữa CNN và PDE.....	29
2.3. Giới thiệu về phương trình Black – Scholes	34
2.4. Giải phương trình Black – Scholes bằng CNN.....	40
2.4.1. Mô hình toán học của phương trình Black – Scholes	40

2.4.2. Sai phân phương trình Black – Scholes	42
2.4.3. Thiết kế mẫu CNN cho phương trình Black – Scholes.....	42
2.4.4. Thiết kế khối tính toán giải phương trình Black-Scholes trên công nghệ FPGA.....	43
2.4.5. Lưu đồ thuật toán tính toán bằng mạng nơ ron tế bào	45
CHƯƠNG 3 MÔ PHỎNG TÍNH TOÁN KẾT QUẢ TRÊN MATLAB	47
3.1. Các điều kiện ràng buộc bài toán	47
3.2. Mô phỏng tính toán phương trình Black- Scholes trên matlab.....	47
3.2.1. Xác định thuật toán tính toán trên Matlab	47
3.2.2. Kết quả tính toán trên Matlab	48
3.3. Đánh giá kết quả.....	54
KẾT LUẬN	55
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	57

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

Viết tắt	Tiếng Anh	Tiếng Việt
CNN	Cellular Neural Network	Công nghệ mạng nơron tế bào
PDE	Partial Difference Equation	Phương trình đạo hàm riêng
FPGA	Field Programmable Logic Array	Ma trận cổng logic lập trình được
VLSI	Very Large Scale Intergrated	Chip tích hợp mật độ cao
VHDL	Very High Description Language	Ngôn ngữ đặc tả phần cứng dù

DANH MỤC CÁC BẢNG

Trang

Bảng 1: Các tham số cho bài toán	47
Bảng 2: Các nút tính toán mẫu 1 mạng nơ ron thực hiện tính toán	50
Bảng 3: Các nút tính toán mẫu 2 mạng nơ ron thực hiện tính toán.....	51
Bảng 4: Các nút tính toán mẫu 3 mạng nơ ron thực hiện tính toán.....	52
Bảng 5: Các nút tính toán mẫu 4 mạng nơ ron thực hiện tính toán.....	53

DANH MỤC CÁC HÌNH

	<i>Trang</i>
Hình 1.1 Kiến trúc CNN chuẩn.....	6
Hình 1.2 Kiến trúc bên trong một tế bào của CNN tuyến tính đơn giản	7
Hình 1.3 Các dạng láng giềng của CNN, (a) $r = 1$; (b) $r = 2$	9
Hình 1.4 Các tế bào đường biên, góc của mạng	9
Hình 1.5: Mô tả một hệ CNN 1D có 5 tế bào	11
Hình 1.6 : Dạng đồ thị hàm ra của một tế bào	13
Hình 1.7: Các dạng điều kiện của tế bào biên.....	15
Hình 1.8: Cấu trúc máy tính mạng nơ ron CNN-UM	16
Hình 2.1: Mạch CNN hai lớp. Lớp u có ảnh hưởng đến lớp v	31
Hình 2.2: Lưới sai phân 2 chiều	31
Hình 2.3: Mô hình mạch cho bài toán giải hệ PDE	34
Hình 2.4: Mô hình mạng nơ ron tế bào giải phương trình Black-Scholes.....	43
Hình 2.5: Kiến trúc tính toán cho tế bào của lớp v	44
Hình 2.6: Thuật toán tính toán trên mạng nơ ron tế bào	46
Hình 3.1: Mô phỏng tính toán giải phương trình Black-Scholes trên Matlab mẫu 1	50
Hình 3.2: Mô phỏng tính toán giải phương trình Black-Scholes trên Matlab mẫu 2.....	51
Hình 3.3: Mô phỏng tính toán giải phương trình Black-Scholes trên Matlab mẫu 3	52
Hình 3.4: Mô phỏng tính toán giải phương trình Black-Scholes trên Matlab mẫu 4.....	53

MỞ ĐẦU

Trong nhiều bài toán khoa học các đại lượng biến thiên phức tạp theo nhiều tham số không gian, thời gian và các điều kiện ngoại cảnh. Để giải quyết các bài toán trên thường đưa đến việc giải phương trình vi phân, thậm chí là phương trình vi phân đạo hàm riêng.

Phương trình vi phân có nhiều loại, có nhiều cách giải khác nhau như: phương pháp giải tích, phương pháp phần tử hữu hạn, phương pháp sai phân, phương pháp không lưới. Để giải trên máy tính PC hoặc các công cụ tính toán chuyên dụng ta phải rời rạc hóa mô hình liên tục với các công thức sai phân. Các máy tính PC hiện nay có thể giải được nhưng với tốc độ hạn chế, một số trường hợp không đáp ứng được với ứng dụng trong thời gian thực.

Công nghệ mạng nơ ron tế bào CNN là mô hình tính toán song song vật lý với các mảng các chip có mật độ lớn thực hiện tính toán đồng thời. Việc áp dụng công nghệ mạng nơ ron tế bào vào giải phương trình đạo hàm riêng đạt được tốc độ tính toán rất cao đáp ứng nhu cầu cho các bài toán trong thời gian thực.

Luận văn này thực hiện “*Nghiên cứu ứng dụng công nghệ mạng nơ ron tế bào vào giải phương trình đạo hàm riêng Black-Scholes*” nhằm mục tiêu tìm hiểu công nghệ mạng nơ ron tế bào và tìm hiểu phương pháp, kỹ thuật thuật thực hiện giải phương trình đạo hàm riêng bằng công nghệ này. Để thực hiện mục tiêu này, đề tài này tập trung nghiên cứu các nội dung sau:

Chương 1: Công nghệ mạng nơ ron tế bào và phương trình đạo hàm riêng: Nghiên cứu công nghệ mạng nơ ron tế bào và các ứng dụng thực tiễn.

Chương 2: Phương pháp giải phương trình Blach-Scholes bằng công nghệ mạng nơ ron tế bào: Đề xuất phương pháp giải và xây dựng mô hình bài toán phương trình Blach-Scholes được giải bằng công nghệ mạng nơ ron tế bào.

Chương 3: Mô phỏng tính toán kết quả trên Matlab: Mô phỏng tính toán kết quả trên Matlab, đánh giá so sánh kết quả.